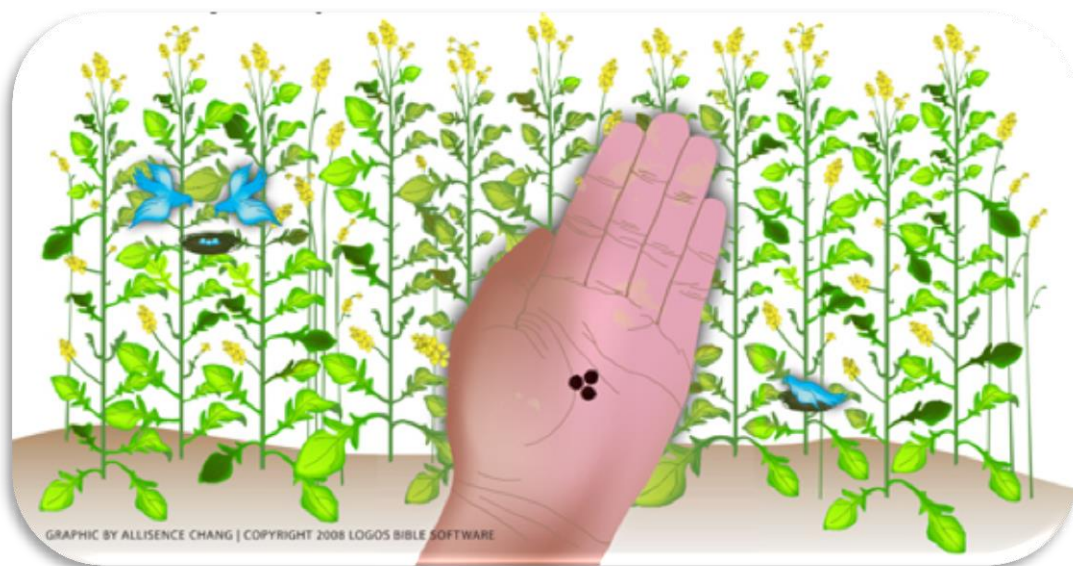

Interpretation av Matteus 13:31-33

Liknelserna om senapskornet och surdegen

Aktuell text: Matteus 13:31-33

"Han lät dem höra en annan liknelse: Himmelriket är som ett senapskorn som en man sår i sin åker. Det är det minsta av alla frön, men när det har växt upp är det större än alla örter och blir till ett träd, så att himlens fåglar kommer och bygger bo bland grenarna. Han använde också en annan liknelse: Himmelriket är som en surdeg som en kvinna arbetar in i tre mått mjöl; till slut blir alltsammans syrat." (Bibel 2000)

I. Analys

1. Textens lydelse

Jag har jämfört 8 olika översättningar¹, både på engelska och svenska, och studerat den grekiska grundtexten.

En första anmärkning är att det ofta ifrågasatta ordet "minsta" lika gärna kan översättas "mindre" och därmed lösa problemet för de som anser att Jesus har fel när han säger att senapskornet är det "minsta" av alla frön, vilket det ju egentligen inte är. Den andra anmärkningen jag har är att det grekiska ordet "λάχανον" bör översättas till någon form av trädgårdsväxt, eftersom det ligger en bakomliggande poäng² i det ordet. Min tredje anmärkning är att den relativt stora mängden mjöl som nämns bör påpekas så att nutida läsare förstår överdriften. Till sist; eftersom de här liknelserna bygger på kontraster och medvetna överdrifter bör man väga in det i valet av ord.

2. Textens historiska kontext

Författaren

Författaren till Matteus evangelium nämns inte i texten i sig, men mycket tidigt i kyrkans historia tillskrevs författarskapet aposteln Levi som även gick under namnet Matteus³. Det enda vi vet om Levi är att han var en jude som jobbade åt romarna som tullindrivare och att han omedelbart blev en lärjunge när Jesus sa: "Följ mig!". Matteus evangelium skrevs någon gång mellan år 50 och år 100 men vi vet inte var någonstans det skrevs.

Mottagarna

Både de som Jesus undervisade till och de som sedermera läste Matteus evangelium var i huvudsak judar. Det märks tydligt eftersom Matteus ofta citerar och knyter an till Gamla Testamentet, och i och med att trots att Matteus evangelium är mycket likt Markus evangelium förklarar inte Matteus judiska seder på samma sätt som Markus, eftersom det redan var självklart för Matteus läsare, se min verstillning för mer i detta ämne.

Syftet

Matteus syfte med sitt evangelium är att visa att Jesus var den efterlängtdade Messias som judarna väntat på och som förutsagts i Gamla Testamentet. Den bild av Messias som en politisk ledare som skulle komma och befria judarna från den romerska ockupationen och upprätta Israel som nation igen var inte en helt korrekt bild. Matteus målar istället upp en bild av att Messias och himmelriket kommer två gånger, först som något litet som växer till något stort och sen kommer Messias en andra gång som kung för att etablera himmelriket. Matteus betonar också att himmelriket inte bara gäller judarna utan alla folk⁴.

¹ Åkesons, 1917, SFB, Bibel 2000, Levande Bibeln, NASB, NIV, JNT

² Läs mer om det i min versanalys.

³ Fahlgren. 2003. s549-550.

⁴ Läs mer om det i min versanalys.

3. Textens litterära kontext

Evangeliet om Jesus som den berättas i Matteus kan delas in i fem perioder⁵:

- Jesus stamtavla och barndom, kapitel 1-2
- Jesus arbete i Galiléen, kapitel 3-15
- Jesus resor i norr, utanför Galiléen, kapitel 15-18
- Jesus vandring till Jerusalem, kapitel 19-20
- De sista dagarna i Jerusalem, kapitel 21-28

I kapitel 11 vandrar Jesus omkring i Galiléen och predikar. I kapitel 12 uppstår en dispyt mellan Jesus och fariséerna som menar att Jesus inte får bota sjuka på sabbaten. Bråket kulminerar när Jesus botar en sjuk inne i Kapernaums synagoga vilket leder till att fariséerna börjar planera för att mörda Jesus. Mitt i allt detta kommer Jesus mor och bröder på besök. I kapitel 13 går Jesus ner till Gennesarets sjö, kliver i en båt och talar i liknelser till en stor skara människor, och det är också här som Jesus berättar vår liknelse. När folket har gått hem förklarar Jesus liknelserna för sina lärjungar och beger sig sen vidare till Nazareth där han predikar i synagogan utan att folk där tror på honom.

4. Textens form

Textens form är en *liknelse* med karaktären av en *hyperbol*; en överdrivande liknelse med syfte att skapa en oväntad reaktion hos åhörarna⁶. Liknelsen använder begrepp som är hämtade ur det vardagliga livet hos åhörarna men behöver inte nödvändigtvis stämma i detalj utan har för avsikt att visa på kontraster.

Textens form i det större sammanhanget är *evangelium*, en unik litterär genre som beskriver berättelsen om Jesus och förmedlar hans undervisning⁷.

5. Textens struktur

Han lät dem höra en annan liknelse:

Himmelriket är
som
ett senapskorn
som
en man sår i sin åker.
Det är det minsta av alla frön,
men
när det har växt upp är det
större än alla örter
och
blir till ett träd,
så att
himlens fåglar kommer
och
bygger bo bland grenarna.

Han använde också en annan liknelse:

Himmelriket är
som
en surdeg
som
en kvinna arbetar in
i
tre mått mjöl;
till slut blir alltsammans syrat.

⁵ H. A. Guy. 1972. s15-16.

⁶ Gundry. 1982.

⁷ Fee & Stuart. 1997. s105

Kommentar

Dessa två liknelser är uppbyggda med många paralleller och kontrasterande bilder.

- Paralleller och kontrasterande bilder
 - Himmelens rike och himmelens fåglar
 - Minst blir störst
 - Något som flyger finner ro
 - En växt blir ett träd
 - Man i första liknelsen / kvinna i andra liknelsen
 - Gömde och alltsammans

6. Verstolkning

a) Sak- och begreppsanalys

6a1. Analys av ordet "himmelriket" i övriga NT

Eftersom Jesus använder de här liknelserna för att förklara hur "himmelriket" är, tänkte jag kolla hur begreppet används i andra sammanhang och av andra författare. Enligt Kittel⁸ så används begreppen "himmelriket", "Guds rike" och "riket" synonymt, så därför har också jag valt att göra analysen av samliga dessa tre begrepp synonymt.

Matteus beskriver himmelriket som att det började tränga fram i och med Johannes Döparens gärning. För att få komma in i himmelriket behöver man omvända sig, bli som barn och ha stor rättfärdighet, och det är svårt för rika att komma in i himmelriket. Väl inne i himmelriket är man fattig i anden, förföljd och får uppdraget att förkunna om himmelriket. Liknelserna beskriver ofta himmelrikets ringa begynnelse men samtidigt dess stora slutprodukt.

Markus beskriver Guds rike som att många vid Jesus tid väntade på Guds rike. När Jesus kom förkunnade han att Guds rike är nära, det tillhör sådana som barnen och det är svårt för rika att komma in. Jesus kommer inte att dricka vin igen förrän i Guds rike.

Lukas beskriver Guds rike som att det hade sin start i och med Johannes Döparen men att det samtidigt är något framtida. Folk väntade på att få se Guds rike komma fysiskt och lärjungarna trodde felaktigt att Jesus skulle upprätta Guds rike när han gick sin sista vandring till Jerusalem. Jesus var sänd för att förkunna budskapet om Guds rike och att det tillhör barnen och de fattiga. Jesus menade också att man inte kan se Guds rike utan att det finns inom de troende och att lärjungarna ska förkunna om Guds rike. Jesus kommer inte att äta påskmåltiden igen förrän den får sin fullkomning i Guds rike och Lukas talar också om en måltid där folk från alla väderstreck kommer att komma för att ligga till bords i Guds rike.

Lukas fortsätter att skriva om Guds rike i Apostlagärningarna och att Jesus talade om Guds rike för lärjungarna efter sin uppståndelse. Filippus predikade om Guds rike i Samarien vilket ledde till att folk döpte sig och Paulus undervisar om att man måste gå igenom många lidanden för att komma in i Guds rike.

Paulus skriver i sina brev om att Guds rike inte är mat och dryck utan rättfärdighet och frid och glädje i den helige Ande och att inga orättfärdiga får ära Guds rike. Guds rike är inte ord, utan kraft och det är Gud som kallar de troende till Guds rike och även förklarar dem värdiga för Guds rike.

⁸ Kittel. 1964. s579-590.

Det intressanta med Hebréerbrevet är att den för oss okände författaren citerar Psalm 45:6 vilket ger oss en ledtråd till att talet om riket inte var något nytt som Jesus kom för att förkunna. Även profeten Obadja skriver i vers 21 att "*riket skall tillhöra Herren*".

Jakob poängterar slutligen att Gud har valt ut de fattiga att ärva Guds rike.

6a2. Min slutsats av hur ordet används i Bibeln

Hos judarna fanns för 2000 år sedan en förväntan om att Guds rike snart skulle komma. Johannes Döparen proklamerade att himmelriket är nära och det kom sen också i och med att Jesus trädde fram som Messias. För att få komma in i himmelriket krävs omvändelse och att bli som ett barn. Gud kommer att kasta ut fariséerna från riket och istället ge det som arvedel åt de fattiga. Väl inne i himmelriket kommer man både att lida och att förkunna om himmelriket för andra. Vi väntar dock på att få se himmelriket i sin fullbordan där en måltid kommer att äga rum med Jesus och alla troende.

6a3. βασιλεία enligt Theological Dictionary of the New Testament

Det grekiska ordet "*βασιλεία*" härleds till en kungs *värdighet* men även för att beskriva kungens territoriella *område*, hans *kungadöme*. TDNT menar att den enda slutsatsen av Matteus synonyma användande av "Guds rike"⁹ och "himmelriket" är att det ska ses som exakt likadana betydelser. Matteus specifika användning av just "himmel"-riket kan syfta på att det är tal om *regerande*, snarare än *område* och kan också syfta på att det är ett rike som kommer till jorden *ovanifrån*, från himlen, och att det inte kan skapas av människor. Enligt TDNT var varken Jesus eller Johannes Döparen först med att prata om Guds rike.

Den viktiga frågan som ställs angående Guds rike är om man *tillhör* Guds rike eller inte. Det viktiga är inte att försöka skapa Guds rike utan att tålmodigt låta Gud få verka. Det är ett mirakel att Guds rike formas och växer.

Det finns ett nära samband mellan "Guds rike" och Jesus själv. När Guds rike kom till jorden var det i form av Jesus och vi inväntar Jesu återkomst likväl som vi inväntar det framtida Guds rike.

b) Paralleller och anspelningar

31Han lät dem höra en annan liknelse: Himmelriket är som ett senapskorn som en man sår i sin åker.

När vi tolkar den här texten måste vi ha en ödmjuk och respektabel inställning eftersom Jesus, i motsats till många andra liknelser, faktiskt aldrig förklarade dessa två. Men för att göra en så bra tolkning som möjligt så är det viktigt att förstå vad de ursprungliga åhörarna hörde när de lyssnade på Jesus. I dessa liknelser använder Jesus ett antal begrepp som för judarna hade en viss laddning.

I den studerade texten framgår det på tre ställen att Matteus läsare var judar. Bland judarna fanns vid Jesu tid en stor förväntan på att Messias snart skulle komma och etablera Guds rike på jorden. Matteus försöker visa för sina judiska läsare att Guds rike, istället för att komma omedelbart på en gång, "växer" fram som surdeg i en deg eller som ett senapskorn som blir ett träd. En andra antydning på Matteus judiska publik är att Matteus väljer att skriva "himmelriket" istället för "Guds rike", eftersom judar inte uttalade Guds namn. En tredje antydning på att Matteus skrev för en judisk publik är det faktum att Matteus konstigt nog skriver att "trädgårdsväxten" senapskornet planteras i en "åker". En trädgårdsväxt borde ju onekligen planteras i en trädgård, inte ute på en åker. Enligt

⁹ Matteus 6:33

Hagner¹⁰ så var det en rabbinsk lära att judarna inte fick plantera senapskorn i sin trädgård och var således tvungna att plantera det ute på åkern om de ville ha ett senapsträd. Lukas evangelium, som troligtvis skrevs till hedningar, använder i sin text om samma liknelse, ordet "trädgård" istället för ordet "åker" och Markus evangelium, som troligtvis skrevs både till judar och hedningar, skriver varken eller.

Begreppet "åker" kan också symbolisera att Guds rike inte kommer att växa sig stort i Guds "trädgård"; Israel, utan istället växa sig stort bland hedningarna, utanför trädgården. Symboliken stämmer väl överens med Matteus i övrigt starka betoning på att Guds rike ska spridas bland alla folk, inte bara bland judarna. Man kan nog utgå ifrån att de judiska åhörare som hörde liknelsen och de som senare läste Matteus evangelium reagerade starkt på det faktum att Guds rike planterades ute på åkern.

32Det är det minsta av alla frön, men när det har växt upp är det större än alla örter och blir till ett träd, så att himlens fåglar kommer och bygger bo bland grenarna."

Senapskornet var i dåtidens Palestina det minsta *synliga* fröet och hade dessutom blivit till ett ordspråk för *litenhet*¹¹. Det är därför inte särskilt långsökt av Jesus att använda sig av just senapsfröet när han ville illustrera himmelrikets ringa begynnelse. Idag är vi tack vare vetenskapen väl medvetna om att senapskornet inte är det minsta av alla frön, men det var inte Jesus syfte att beskriva en korrekt naturvetenskaplig sanning. Jesus ville lyfta fram den överdrivna kontrasten för att skapa en reaktion hos åhörarna. På samma sätt är liknelsen om fåglarna som bygger bo i trädet inte en helt korrekt naturvetenskaplig beskrivning eftersom fåglar bygger bo på våren och senapsfröet, enligt Gundry¹², inte har hunnit växa sig så stort än.

Jesus tal om himlens fåglar som bygger bo bland grenarna är förbluffande likt den syn som profeten Daniel beskriver i sitt fjärde kapitel och där fåglarna representerar hedningar. Eftersom både Jesus, Matteus och de judiska åhörarna och läsarna mycket väl kände till Daniels syn och visste att fåglarna i den synen symboliserade *hedningar från alla folk* så är det inte speciellt långsökt att de alla förstod att det var hedningar som kommer att kunna bygga bo i Guds rike. Lägg där till att senapsfröet planterades utanför "trädgården" så är det svårt att inte dra slutsatsen att Guds rike kommer att planteras utanför Israel och där växa sig större än det var i Israel. Det stämmer ju dessutom väl överens med min begreppsanalys av ordet "himmelriket" och det historiska faktum att Guds rike började i en mycket ringa skala och växte sig sedermera enormt stort *utanför* det egentliga Israel och snart även bland jordens alla folk¹³. Det stämmer ju i så fall väl överens med Gilbrants tolkning att båda de här liknelserna symboliserar församlingens utbredande¹⁴.

33Han använde också en annan liknelse: Himmelriket är som en surdeg som en kvinna arbetar in i tre mått mjöl; till slut blir alltsammans syrat."

Om "åkern" var en kontroversiell bild för judarna i vers 31 så var även ordet "surdeg" ett laddat och kontroversiellt ord. Enligt Hagner¹⁵ symboliserade "surdeg" ofta ondska i Gamla Testamentet¹⁶ och fick heller inte användas under firandet av påskan¹⁷. Även i Nya Testamentet används surdeg som

¹⁰ Hagner. 1993. s384-391.

¹¹ Gundry. 1982.

¹² Gundry. 1982.

¹³ Läs mer om det i min omadressering.

¹⁴ Gilbrant. 1978. s358-361.

¹⁵ Hagner. 1993. s384-391.

¹⁶ Hosea 7:4

¹⁷ 2 Mose 12:15

symbol för något negativt när Jesus varnar för fariséernas och sadducéernas lära¹⁸. Jesus bruk av en normalt sett ond liknelse, poängterar, enligt Gundry¹⁹, inkluderingen av publikaner och syndare i riket och blir även en överraskande faktor och utmanar åhörarna till att förstå liknelsen enligt Gaebelein²⁰.

Det är ingen liten mängd deg som Jesus beskriver, det blir nämligen enligt Hagner²¹ 50 kg bröd, vilket är tillräckligt för en festmåltid. Så återigen ser vi att Jesus börjar med något försvinnande litet för att beskriva Guds rikes ringa begynnelse men tar i med stora mått för att beskriva resultatet av Guds rike. Det är det här som, enligt Hagner²², är en av "himmelrikets hemligheter"²³ som de som inte är kristna inte förstår. Till en början kan Guds rike anses vara obetydligt och inte värt att lägga märke till, men med tiden kommer det att växa sig starkare och större än någon kunde ana. Gilbrant menar att surdegen symboliserar att kristendomen kommer att genomsyra hela samhället²⁴.

Om liknelsen om senapsfröet beskriver Guds rikes stora tillväxt så beskriver liknelsen om surdegen även Guds rikes kraft att förvandla²⁵. De gen blir inte bara större, den blir även helt genomsyrad av surdegen.

II. Syntes

Poängen med de här liknelserna är inte att redogöra för naturvetenskapliga fakta utan att först och främst lyfta fram Guds rikes ödmjuka och ringa begynnelse men samtidigt ge en försäkring om att Guds rike kommer att bli större än vad någon kunnat tänka sig. Jesus vill genom dessa liknelser visa att Guds rike nu har kommit, men inte på det sätt som judarna trodde att det skulle komma. Liknelsernas andra syfte är att lyfta fram det faktum att Guds rike har kommit till judarna men att det kommer att växa sig stort utanför Israel, bland hedningarna. Jesus liknelser ger också en tröstande förklaring till hur Guds rike kunde komma så litet, trots att förväntningarna var så stora, och ger dessutom ett löfte om dess framtida storhet. De ursprungliga åhörarna kunde med hjälp av dessa liknelser frimodigt arbeta för Guds rike utan att misströsta när de inte omedelbart såg resultaten.

III. Oadressering

Nu när det har gått 2000 år sen Jesus berättade den här liknelsen måste man ju fråga sig om tidens gång har bekräftat Jesus ord? Min enkla slutsats är att Guds rike har växt ofantligt mycket från att ha varit en samling fiskare från den galileiska landsbygden till att nu vara den största religion världen någonsin skådat med 2,1 miljarder²⁶ trosbekännare från i stort sett alla folk världen över. Så storleksmässigt och antalsmässigt stämmer Jesus liknelser väldigt bra med hur världen ser ut idag även om det naturligtvis finns mycket kvar att göra. Missionsorganisationer världen över arbetar för att slutgiltigt nå ut med evangelium till jordens alla folk²⁷.

¹⁸ Matteus 16:10

¹⁹ Gundry. 1982.

²⁰ Gaebelein. 1984. s 317-320.

²¹ Hagner. 1993. s384-391.

²² Hagner. 1993. s384-391.

²³ Matteus 13:11

²⁴ Gilbrant. 1978. s358-361.

²⁵ Gaebelein. 1984. s 317-320.

²⁶ Internet. 2007. Adherents.com

²⁷ Internet. 2009. Joshua Project.

Har Guds rike genomsyrat samhället? Cassin menar att FN:s "Allmänna Förklaring till Mänskliga Rättigheter" helt klart har påverkats av de tio budorden. I de flesta av de europeiska länderna finns det politiska partier med kristen grund. Församlingar och missionsorganisationer jobbar aktivt med att inte bara sprida budskapet om frälsning utan även jobba för mänskliga rättigheter, jordbruksreformer och bättre sjukvård världen över.

Vad får dessa liknelser för konsekvenser för oss idag? Jo, även vi måste arbeta för Guds rikes spridning även om vi inte omedelbart ser resultat och även om vi får lida för Guds rike.

Litteraturförteckning

- Sune Fahlgren. 2003. "**Libris Stora handbok till Bibeln**". Bokförlaget Libris. Kina.
- Robert H. Gundry. 1982. "**Matthew – A Commentary on His Literary and Theological Art**". WM. B. Eerdmans Publishing Company.
- Donald A. Hagner. 1993. "**Word Biblical Commentary – Matthew 1-13**". Word Books. Dallas.
- Frank E. Gaebelin. 1984. "**The Expositors Bible Commentary**". Zondervan Publishing House. Grand Rapids.
- H. A. Guy. 1972. "**The Gospel of Matthew**". MacMillan Education LTD. London.
- Gerhard Kittel. 1964. "**Theological Dictionary of the New Testament - Volume 1**". WM. B. Eerdmans Publishing Company. Grand Rapids.
- Gordon Fee och Douglas Stuart. 1997. "**Att läsa och förstå Bibeln**". Bokförlaget Libris. Örebro.
- Thoralf Gilbrant. 1978. "**Studiebibeln**". Normans förlag. Stockholm.
- Adherents.com. 2007. "**Major Religions Ranked by Size**".
http://www.adherents.com/Religions_By_Adherents.html
- Joshua Project. 2009. "**Great Commission Statistics about Peoples, Countries and Languages**".
<http://www.joshuaproject.net/great-commission-statistics.php>
- Rene Cassin. "**From the Ten Commandments to the Rights of Man**".
<http://www.udhr.org/history/tencomms.htm>